

a propòsit del nom del *Pantaleu*, gr. *Παναθηναῖον* (cf. els que aplego a *SALVET*). Ací crido l'atenció sobre la probable etimologia grega dels NLL empordanesos i ross. *Estela*, *Cistella*, *Tres-Esteles*.

L'amic Dr. Noguera i Massa, gran coneixedor de la toponímia gironesa, me n'assenyala altres casos, i porta la seva amabilitat fins a enviar-me un mapa instructivíssim que reproduïrem. Hi situa 12 casos del nom *L'Estela*, o *Puig d'Estela*, o de *Tres Esteles* (que en aquesta forma o una de semblant es repeteix a l'Albera. Entre tots forma una àrea de perfecta coherència geogràfica, encerclada per Roses - Vilabertran - Cistella - Besalú - Ridaura - Sa. de Taga - Nyer - Aspres - Albera - Banyuls amb un contorn el·líptic d'uns 40 x 100 km aproximadament. Una avançadeta isolada cap a l'Oest pot ser *Roca - Cistella* grans tarteres del Pedraforca baixant del Prat-de-la-Tossa cap a Gósol (1963). Tots ells es troben al cim de puigs o turons més o menys alts, quasi tots en punts culminants en el termenal de vells municipis, monestirs, comarques o subcomarques; pel peu de tots ells passen antigues estrades o vies de transports o de pelegrinatge, i més entès ell que jo en arqueologia, assegura (jo mateix parcialment puc confirmar-ho) que sempre hi ha restes d'algun vell santuari o de construccions protohistòriques, de probable valor sacral o eremític. Per la meua banda assenyalo que a la base oriental d'aquesta el·lipsoide es troben els grans centres grecs d'Empòrion i Rhodae. No crec (com suggereix ell) que es tracti d'orientació de pelegrins religiosos, sinó dels proveïdors i mercaders —indigetes o grecs— que escampaven els productes focuus emporitans i proveïen les colònies gregues amb els queviures i petites

manufactures indigetes; com ha passat sempre els comerciants organitzaven els seus mercats i firals al peu de petits santuaris, on solien concórrer en abundor els hisendats, ramaders i conreadors de la terra: alhora per captar-hi benediccions teúrgiques o santuàries i per bescanviar o comprar, o vendre llurs valors. És clar que serien els *emporítai* o *rhódioi* de les factories del golf els qui ensenyarien a la nostra gent el nom de *στήλη* que ells donaven als mollons sacrosants o orònimis.

ESTEPA. Nom d'una de les mates cabdals i més abundoses en els nostres boscos i garrigues. Però ens ve de nou veure que Llull li donava el sentit genèric 'soca d'arbre, el tronc sense les branques': «sens sol e àer les raÿls no porien fructificar en la *estepa* e en les branques» *Libre d'Home* 369, «enaxí con en una *estepa* d'arbre on són empeutats pome e perer e presceguer, és una vertut e matèria a totz tres, e ix en diverses formez —» *Art Demonstrativa* 369.

Acc. indocumentada en l'article *ESTEPA* II del *DECat.*, i dubto que s'hi hagi fixat ningú (llevat dels estudiosos lul·lians). Però és important perquè el nom de l'*estepa* 'Cistus' podria resultar d'una especialització d'aquest valor genèric, com sigui que el 'Cistus' és mata ben difícil d'arrencar i gairebé indesarrelable; nom documentat en cat. des del s. xv, en cast. des de 1330, i en portuguès des de 1440; però ben documentada com *estíp* o *iztípa* en diverses fonts mossàrabs des de l'any 1000 o fi del s. x, i en llatí només en el text de l'hispanic St. Isidor, variant els mss. entre *STIPPA*, *stepu* i *STIPA*, de la qual deu sortir la forma port.-gall. *esteba*, *-eva*. Com deia allà no sembla que

mapa